

Executive Summary: Smart Cities in België: Kwalitatieve analyse van 11 projecten¹

Het in het kader van dit verslag uitgevoerde onderzoek is een kwalitatief onderzoek: in België werden elf “Smart City” projecten bestudeerd. Bij de selectie van de projecten werd rekening gehouden met een geografische diversiteit — één initiatief per provincie plus Brussel — en een diversiteit bij de thema's die aan bod komen — elke “Smart City” dimensie is minstens een keer vertegenwoordigd (Smart Economy, Smart Mobility, Smart Environment, Smart People, Smart Living, Smart Governance).

De resultaten in dit verslag zijn hoofdzakelijk gebaseerd op een grondige analyse van interviews die zijn afgenomen van twee sleutelactoren voor elk initiatief. Die gegevens zijn aangevuld met algemene informatie over de initiatieven die van verschillende bronnen afkomstig is (internet, verslagen, enz.).

De analysecriteria die worden gehanteerd gaan uit van de intrinsieke kenmerken van het project en van zes grote kenmerken (1— Dynamiek van de actoren rond het project; 2— Ontwikkeling en management van het project; 3— Gebruik van de technologie ; 4— Duurzaamheid van het project; 5— Financiering van het project; 6— Wettelijk statuut van het project).

RESULTATEN

Het fenomeen "Smart City" is wel degelijk van start gegaan in Belgische steden. Over het hele land wordt actief gewerkt aan “Smart City” projecten, die wat omvang en uitdagingen betreft evenwel verschillen. Het ene project is al verder gevorderd dan het andere, waarbij bepaalde projecten al jaren lopen, terwijl andere nog in de steigers staan. Dit bewijst meteen ook dat het concept “Smart City” niet alleen wordt toegepast in grootsteden zoals Amsterdam, London of zelf Brussel. Toch kunnen ideeën, technologieën en concepten uit het buitenland inspirerend werken om oplossingen te bedenken die ook in België kunnen worden geïmplementeerd.

De socio-economische en territoriale situatie van onze steden is echter niet vergelijkbaar met die van andere landen zoals Frankrijk, Duitsland of Nederland. Bij het ontwerp en de toepassing van een “Smart City” project moet dus rekening worden gehouden met het specifieke karakter van het Belgische grondgebied, de grondslagen en kenmerken van de Belgische steden (grootte, politieke context, socio-economische situatie, enz.).

Op basis van deze vaststellingen hebben de Vlaamse steden beslist om projecten op een groter grondgebied te ontwikkelen. De oprichting van een coalitie van steden en overheidsactoren is een piste die moet worden bestudeerd. Een andere piste is op een ander “Smart City” niveau te gaan werken en werk te maken van een dynamiek van "Smart Region".

De bestudeerde projecten zijn bijna alle geïntegreerd in een lokale en institutionele strategie. Toch wordt het Europese niveau onderschat of weinig in overweging genomen en het nationale niveau wordt nooit vermeld.

Het als “smart” identificeren van een project is een redelijk complexe zaak. De meeste geanalyseerde "Smart City" projecten passen binnen een milieu-, mobiliteits- of economische dimensie. Er bestaat evenwel een nogal evidente verwarring tussen Smart Living en Smart People.

¹ *Wetenschappelijke studie – Auteurs:*

Jonathan Desdemoustier, PhD onderzoeker, Smart City Institute, HEC-ULg

Nathalie Crutzen, PhD, Associate Professor & Directeur van the Smart City Institute, HEC-ULg

"Smart Governance" is nogal beperkt aanwezig. Het is nochtans belangrijk dat ook de overheden "smarter" kunnen zijn in hun dienstverlening aan de burgers. De overheden moeten bij de politieke besluitvorming rekening houden met E-governance en de betrokkenheid van het middenveld.

De politiek speelt een rol als eerste initiatiefnemer bij de geanalyseerde "Smart City" projecten. De meeste projecten worden via een top-down aanpak gerealiseerd. Die blijven centraal staan in deze dynamiek. De rol van de lokale overheden (politiek + administratie) is dan ook om alle noodzakelijke voorwaarden te scheppen (o.a. een visie) om de "Smart City" dynamiek rechtstreeks en onrechtstreeks te ondersteunen.

De 11 initiatieven lijken rekening te houden met het begrip burgerparticipatie, ook al blijft die nog te vaak passief. Zo zijn er steeds meer bottom-up projecten. Een proces van co-ontwerp en betrokkenheid van de burgers en stadsgebruikers is noodzakelijk voor een efficiënte implementatie van de "Smart City" projecten. Het middenveld moet dus worden gezien als (1) een klant die tevreden moet worden gesteld, (2) een bron van innovatie en (3) een partner bij het project.

Bij de meeste projecten worden universiteiten en hogescholen reeds betrokken maar een ruimere betrokkenheid is noodzakelijk. De onderzoeken van onderzoekers en professoren, en de door hun studenten verrichte werken kunnen een bron van inspiratie zijn en bijdragen tot het welslagen van "Smart City" projecten (bijv. wetenschappelijke leiding van het project, ideeën voor startups, enz).

De bedrijfswereld is een sleutelactor bij de "Smart City" projecten, door zijn rijke expertise, een economische visie en terreinkennis ter beschikking te stellen die noodzakelijk zijn voor het goede verloop van de "Smart City" projecten. Internationale bedrijven en grote groepen worden evenwel gepercipieerd als actoren die moeilijk te bereiken zijn.

Rond een "Smart City" dynamiek ontstaan soms zeer complexe ecosystemen van actoren. Om de relaties binnen die ecosystemen te vergemakkelijken en om de "Smart City" projecten tot een goed einde te brengen, is een projectintegrator of -facilitator uit de publieke of private sector een goede zaak voor het goede verloop en het welslagen van het project.

Ondanks een gebrek aan diagnose vóór de opstart van de projecten (territoriale of thematische diagnoses), zijn er in alle geanalyseerde initiatieven systemen opgenomen ter controle en opvolging van de resultaten.

De bevroegde sleutelactoren koppelen het concept van duurzame ontwikkeling en zijn 3 pijlers (People, Planet, Profit) niet altijd duidelijk genoeg aan de "Smart City" projecten. Achter de voorgestelde duurzaamheid van bepaalde projecten gaan soms nogal simplistische argumenten schuil. Toch hebben die projecten een positieve impact op de duurzame ontwikkeling van onze maatschappij.

ICT of de gemengde technologie zijn uiteraard in alle projecten aanwezig. Het verzamelen, de verwerking en het delen van gegevens blijft evenwel een grote uitdaging. De gegevens die uit de projecten afkomstig zijn, zijn overigens over het algemeen te weinig gebruikt.

De bestudeerde "Smart City" projecten nemen verschillende vormen aan. De meeste projecten kaderen binnen redelijk klassieke procedures of wettelijke formaten. Buiten dit kader gaan projecten innoveren, zoals met het afsluiten van een specifieke overeenkomst en specifiek akkoord tussen actoren.

De financiering van die projecten gebeurt vooral via leningen en subsidies. Toch is er intussen meer vraag naar andere types financiering en worden er ook initiatieven in die richting genomen.

Ondersteuning van de creativiteit en innovatie (technologische innovatie maar ook juridische, sociale en op vlak van management) is nodig. De "Smart City" dynamieken vereisen de ontwikkeling van nieuwe "Business Models", nieuwe financieringswijzen en nieuwe rechtsmiddelen om de "Smart City" te promoten en de complexiteit ervan in kaart te brengen.